

บทความวิจัย

เรียนรู้สู่สร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมดนตรีออนไลน์: การปรับตัวของผู้สอนรายวิชาออร์ฟระดับอุดมศึกษา
Learning by Creating through Online Music Activities: Practical Adaptation
from Experienced Orff Instructors in Higher Education

ธาวิน ไส้ทอง^{1*} และ ดนัญญา อุทัยสุข²
Thawin Laithong^{1*} and Dneya Udtaisuk²

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟในรูปแบบออนไลน์มีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการ ผู้สอนจำเป็นต้องค้นหากลวิธีในการสอนรูปแบบใหม่เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบออนไลน์อย่างเร่งด่วน งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้สอนและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้สอน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียนออนไลน์ตลอดทั้งภาคการศึกษารายวิชาออร์ฟ 1 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สอนต้องปรับตัวโดยเพิ่มทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ทั้งด้านกิจกรรมดนตรี ด้านการสอน และด้านเทคโนโลยี 2) กิจกรรมการเคลื่อนไหวสามารถจัดภายใต้ข้อจำกัดทางเทคโนโลยีในการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ได้มากกว่าการร้องและการเล่นดนตรี และเน้นการอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการพูดคุยในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดออร์ฟตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาเป็นการทดแทนกิจกรรมที่ขาดหายไป

คำสำคัญ: การสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ, การเรียนการสอนออนไลน์, การพัฒนาครุดนตรี, กิจกรรมดนตรี, เทคโนโลยีการศึกษา

Article Info: Received 2 April, 2023; Received in revised form 29 April, 2024; Accepted 24 June, 2024

¹ นิสิตดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Doctor of Philosophy in Division of Music Education, Department of Arts, Music, and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Email: trubby.cu@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Lecturer in Division of Music Education, Department of Arts, Music, and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Email: noonnin@yahoo.com

* Corresponding Author

* ได้รับทุนจาก งานประชุมวิชาการทางด้านดนตรีศึกษาระดับชาติครั้งที่ 3, สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

There are many obstacles and limitations in the management of online Orff lessons. Teachers need to urgently find new teaching strategies in order to provide appropriate teaching and learning that is consistent with the online format. The purpose of this research was to study the adaptation of teachers and approaches for organizing music activities. The research was conducted with a qualitative case study research methodology. Data were collected through in-depth interviews and participatory observation in the online classroom throughout the semester. The results showed that 1) teachers must adapt by incorporating the necessary skills to teach online in music teaching, instruction and technology, and 2) movement activities can be arranged under the technological constraints of online learning formats more than singing and music playing, and emphasize discussion exchanges for understanding Orff approach concepts according to course objectives as compensation for missing activities.

Keywords: orff schulwerk, online lesson, music teacher training, music activity, educational technology

บทนำ

การเรียนการสอนดนตรีทั่วโลกในปัจจุบันให้ความสำคัญกับวิธีการสอนดนตรีสามรูปแบบ ได้แก่ การสอนดนตรีแบบ ดาลโครซ โคตาย และออร์ฟ ซึ่งแต่ละวิธีการมีจุดมุ่งเน้นและจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไป (ณรุทธ์ สุทนต์จิตต์, 2561) การสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางดนตรีผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมดนตรีประเภท ร้อง เล่น และเต้น โดยรูปแบบกิจกรรมจะเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ การสำรวจทดลอง การค้นคว้า และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการสร้างสรรค์แบบต่อเนื่องหลายแบบ (ธวัชชัย นาควงศ์, 2542)

แนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่จะช่วยให้ครูดนตรีสามารถเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและสามารถจัดการเรียนรู้ดนตรีได้อย่างมีคุณค่า (Mark & Madura, 2013) การเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟจึงเป็นรายวิชาที่ถูกบรรจุอยู่ในรายวิชาเลือกของสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับนิสิตที่อยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นิสิตเกิดความเข้าใจในหลักการ และแนวปฏิบัติของวิธีการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟสำหรับนำไปประยุกต์ใช้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีในอนาคต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564)

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ทั่วโลกต่างเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่มีระดับความรุนแรงเป็นการระบาดใหญ่ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่งผลกระทบให้ทุกภาคส่วนต้องปรับตัวเพื่อจะอยู่รอดในสถานการณ์ดังกล่าวรวมไปถึงสถานศึกษา ทุกคนต่างต้องเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค สถานบันการศึกษาต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวเพื่อให้ยังคงสามารถดำเนินการเรียนการสอนต่อไปได้ โดยเฉพาะผู้สอนที่ต้องรับบทบาทสำคัญในการปรับตัวและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (ปิยะวรรณ ปานโต, 2563; Kibici & Sarikaya, 2021) ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟที่เดิมทีเป็นการเรียนแบบปกติ (face-to-face) ได้รับผลกระทบโดยตรง และไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบเดิมได้ จำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการจัดการเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ พบอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการได้แก่ อุปสรรคด้านเสียง ด้านอุปกรณ์ ด้านอินเทอร์เน็ต ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน โดยบางอุปสรรคนั้นขัดกับธรรมชาติของการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟซึ่งให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติ และการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนอย่างมาก การสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในรูปแบบออนไลน์จึงเป็นไปได้ยาก ส่งผลให้ผู้สอนจำเป็นต้องค้นหากลวิธีในการสอนรูปแบบใหม่เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับรูปแบบออนไลน์ได้อย่างเร่งด่วน

ทักษะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการสอนจึงกลายเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครูออร์ฟในยุคการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และส่งผลให้งานวิจัยและการศึกษาแนวทางการสอนออร์ฟในรูปแบบออนไลน์จึงเป็นที่ต้องการสูงขึ้นตามไปด้วย (Sever, 2021) รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรสำหรับส่งเสริมการจัดกิจกรรมดนตรีรูปแบบออนไลน์ตามแนวคิดการสอนดนตรีอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน (Koutsoupidou, 2014; Martínez Hernández, 2021) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนากิจกรรมดนตรีตามแนวคิดออร์ฟยังมีไม่มาก (Wang & Sogin, 2013) หรือยังไม่ได้มีการเรียบเรียงและเผยแพร่อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเรียนแบบออนไลน์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ข้อความที่ใกล้เคียงที่สุดที่พบเกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟโดยใช้การบูรณาการเทคโนโลยีคือการศึกษาของ Burns (2020) และ Dorfman (2022) ที่เสนอแนวทางในการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟแบบการเรียนการสอนปกติ ครูออร์ฟที่ต้องการจะพัฒนากิจกรรมดนตรีตามแนวคิดออร์ฟในรูปแบบออนไลน์จึงสามารถค้นคว้างานวิจัยได้เฉพาะกิจกรรมในรูปแบบการเรียนแบบปกติ และนำความรู้มาบูรณาการเข้ากับการสอนของตนในรูปแบบออนไลน์ด้วยการลองผิดลองถูกเอง

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาการปรับตัวของผู้สอน และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมดนตรีในรายวิชาออร์ฟ 1 ซึ่งจัดในรูปแบบออนไลน์สำหรับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยปรับรูปแบบกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนแบบออนไลน์แต่ยังคงโครงสร้างของรายวิชาเดิมซึ่งประกอบด้วยการเรียนการสอน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การฝึกปฏิบัติ ผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านการพูด ร้อง เคลื่อนไหว และเล่นดนตรี 2) การบรรยาย ประกอบด้วย 3 กลุ่มหัวข้อดังนี้ 2.1) กลุ่มประวัติดนตรี ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของแนวคิดออร์ฟ บทประพันธ์สำหรับใช้ในการเรียนการสอน และ ความเป็นมาของระนาดออร์ฟ 2.2) กลุ่มทักษะดนตรี ได้แก่ การเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ การร้องเพลง การทำบอดี้เพอร์คัสชัน และ การเล่นเครื่องดนตรี 2.3) กลุ่มทฤษฎีดนตรี ได้แก่ บันไดเสียงเพนทาโทนิค การคลอทำนองด้วยโดรน และ การคลอทำนองด้วยออสตินาโต 3) การนำเสนอผลงาน เป็นการฝึกสอนด้วยการทดลองสอนจริง โดยให้ผู้เรียนทุกคนนำผลงานบทเพลงของตนเองที่สร้างสรรค์มาสอนให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ร้องและเล่นร่วมกัน และคงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟ ได้แก่ 1) การเลียนแบบ (imitation) 2) การสำรวจ (exploration) 3) การค้นสด (improvisation) และ 4) การสร้างสรรค์ผลงาน (creation) (Shamrock, 1995) โดยถอดบทเรียนรายวิชาออร์ฟ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2564 เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟสำหรับผู้สนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องการศึกษาแนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟ และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิชาให้มีคุณภาพและมีความทันสมัยมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1 ในการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมออร์ฟในรูปแบบออนไลน์

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (mixed-method) ในเชิงคุณภาพใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษา (case study) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์และอธิบายข้อมูลเชิงลึกของการสอนดนตรีและกระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมออร์ฟในบริบทออนไลน์ โดยใช้การเก็บข้อมูลจากหลายวิธี (Creswell, 2007) ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) การสัมภาษณ์ผู้สอน (in-depth interview) การวิเคราะห์และจำแนกข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจับกลุ่มประเด็น (themes) จากนั้นสรุปด้วยการเปรียบเทียบ (ชาย โพธิ์สิตา, 2565; สุภางศ์ จันทวานิช, 2554; Creswell & Creswell, 2018) ส่วนในเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเกตและจดบันทึกลงในแบบสังเกตกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟในลักษณะของมาตราประมาณค่า (rating scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้สามารถเห็นภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟ และใช้ประกอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพนำเสนอในรูปแบบตารางการปรับตัวของผู้สอน ส่วนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณนำเสนอในรูปแบบแผนภูมิวิเคราะห์กิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดในแต่ละขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1

1.1 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมีเกณฑ์ดังนี้ 1) เป็นอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษาโดยมีประสบการณ์การสอนดนตรีและการพัฒนาครูมากกว่า 20 ปี 2) เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ โดยได้ผ่านการอบรมออร์ฟในระดับนานาชาติ 3) เป็นผู้สอนรายวิชาออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ระหว่างช่วงเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินโรคระบาดไวรัสโควิด-19 ดังเกณฑ์ที่กล่าวมา สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นที่เดียวที่เปิดสอนรายวิชาออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ตลอดทั้งภาคการศึกษา และมีผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟตรงตามเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นกรณีศึกษา

1.2 กำหนดประเด็นและระยะเวลาในการสังเกตการเรียนการสอนแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันซูม โดยมุ่งสังเกตกลวิธีการถ่ายทอดแนวคิดออร์ฟ ตั้งแต่เปิดภาคเรียนจนถึงจบภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2564 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 15 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง การสัมภาษณ์ก่อนและหลังภาคการศึกษา 2 สัปดาห์ ถึงอุปสรรคการปรับตัวของผู้สอน จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้การตีความ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) ในแต่ละประเด็นจากข้อค้นพบจากการปรับตัวของผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1 คือ ประเด็นด้านกิจกรรมดนตรี ด้านการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยี

1.4 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้สอนตรวจพิจารณา และรับรองความถูกต้องอีกครั้งโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสามเส้า (triangulation) กำหนดหัวข้อคำถามเกี่ยวกับอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1.5 จัดกลุ่มประเด็นจากข้อมูลที่ได้ในการสังเกตและสัมภาษณ์ สรุปผลการวิเคราะห์ในด้านกิจกรรมดนตรี ด้านการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยี โดยเปรียบเทียบภายใต้กรอบบริบทของการสอนแบบปกติ และแบบออนไลน์

ตอนที่ 2 การสังเกต เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟที่ผู้สอนออกแบบ

ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมดนตรีตามแนวคิดออร์ฟรูปแบบออนไลน์ในรายวิชาออร์ฟ 1 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สังเกตตลอดทั้งภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2564 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 15 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟเพื่อระบุกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟ 4 ขั้น ได้แก่ การเลียนแบบ การสำรวจ การค้นสด และการสร้างสรรค์ผลงาน (Shamrock, 1995) และทักษะดนตรีเบื้องต้น 3 ทักษะหลัก ได้แก่ การเคลื่อนไหว การร้อง และการเล่นดนตรี ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สอดคล้องกับแนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือเป็นเอกภาพ (unity) ระหว่าง 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ การเคลื่อนไหว (movement) การพูด (speech) และดนตรี (music) โดยออร์ฟมองว่าองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่แยกจากกันโดยสิ้นเชิง หากแต่การเรียนรู้ดนตรีควรเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสัมผัสและปฏิบัติทั้งสามองค์ประกอบนี้ภายใต้แนวคิด “ดนตรีเบื้องต้น” (elemental music) (ธวัชชัย นาควงศ์, 2542)

2.2 ผู้วิจัยจัดบันทึกรายละเอียดกิจกรรมลงในแบบสังเกตรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟโดยให้คะแนนตามมาตรฐานค่า (rating scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเห็นภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟประกอบ การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงคุณภาพเท่านั้น มิได้เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณเพื่อตัดสินชี้ขาดในประเด็น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ตาราง 1)

ตาราง 1

ตารางมาตรฐานค่าการวิเคราะห์รายละเอียดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟ

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟ	มาตรฐาน ประมาณค่า	1	2	3
เลียนแบบ	ความหมาย	โอกาสได้ปฏิบัติน้อย	โอกาสได้ปฏิบัติปานกลาง	โอกาสได้ปฏิบัติหลายครั้ง
		ได้เลียนแบบผู้สอนหรือเพื่อนในลักษณะเป็นผู้ตาม แต่ไม่ได้เปรียบเทียบ ไม่ได้ยินหรือเห็นเพื่อนร่วมชั้น	ได้เป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม โดยได้เปรียบเทียบ ได้ยินหรือเห็นเพื่อนร่วมชั้นบางคน	ได้เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามหลายครั้ง และได้เปรียบเทียบ โดยได้ยินหรือเห็นเพื่อนร่วมชั้นหลายคน
สำรวจ		ได้สำรวจด้วยการสังเกต แต่ไม่ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยการจดจำตัวอย่าง	ได้สำรวจด้วยการปฏิบัติ และลองคิดคำตอบตามโจทย์ที่ผู้สอนตั้ง	ได้สำรวจด้วยการปฏิบัติจนพบคำตอบของตัวเอง
ค้นสด		ได้สังเกตการค้นสด แต่ไม่ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้จากการจดจำต้นแบบ	ได้ฝึกค้นสดบ้างเป็นบางครั้งในกรอบที่ทำหยาบปานกลาง	ได้ฝึกค้นสดหลายครั้งจนมั่นใจในกรอบที่ทำหยาบมาก
สร้างสรรค์ผลงาน		ได้มีโอกาสสร้างสรรค์งานขนาดเล็ก แต่ไม่ได้รับการตรวจทานปรับแก้	มีโอกาสสร้างงานสมบูรณ์ขนาดกลางได้ และได้รับการตรวจทานปรับแก้เล็กน้อย	มีโอกาสสร้างงานสมบูรณ์ขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อน รวมถึงได้รับการตรวจทานปรับแก้อย่างประณีต

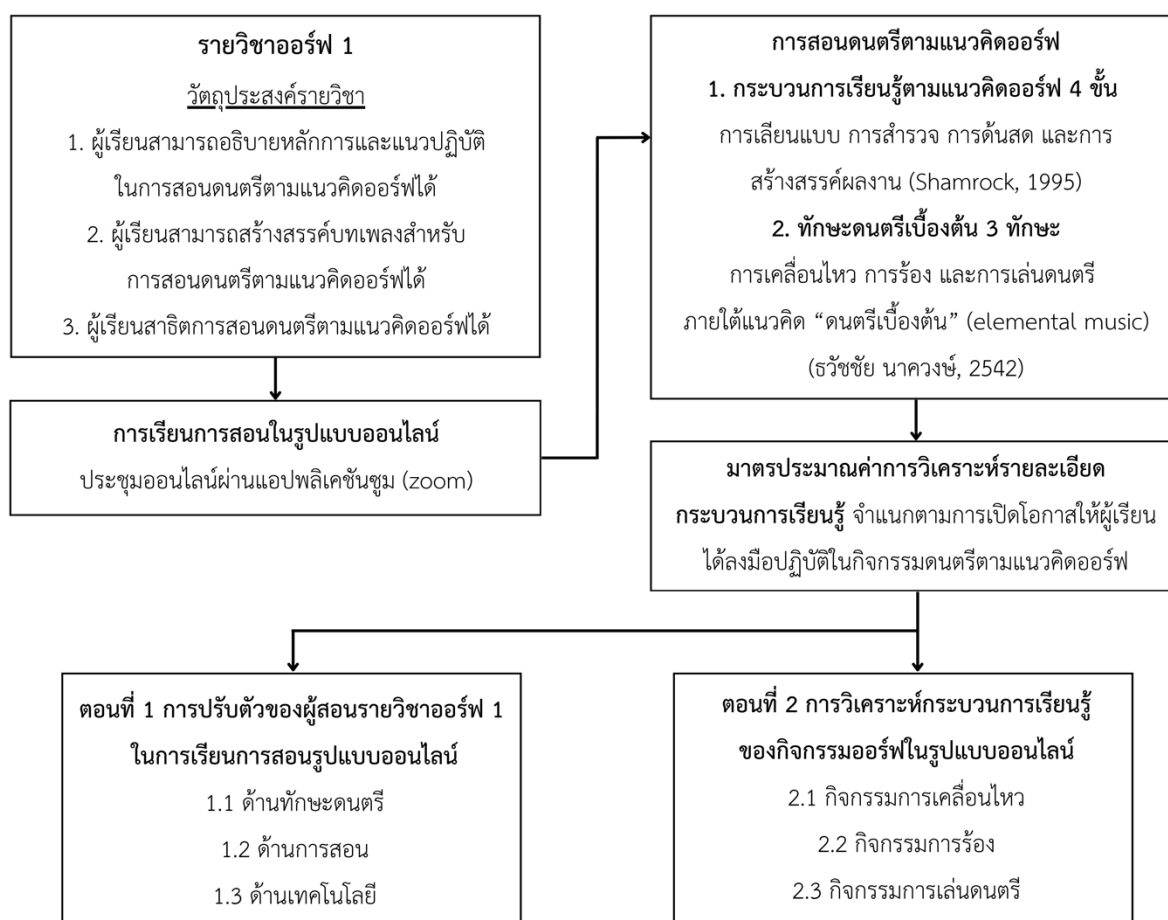
2.3 ตรวจสอบความครอบคลุมและความถูกต้องเชิงเนื้อหาของเครื่องมือโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการวิเคราะห์พบว่า ทุกข้อรายการประเมินดัชนีค่า IOC มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 แปลผลอยู่ในช่วง 0.06 - 1.0 ซึ่งมากกว่า 0.05 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ความตรงของเนื้อหา และปรับแก้เนื้อหาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้การตีความ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) จำแนกข้อมูลในแต่ละประเด็นจากข้อค้นพบ ได้แก่ 1) ทักษะดนตรีเบื้องต้นตามแนวคิดออร์ฟ 3 ทักษะเคลื่อนไหว ร้องเพลง เล่นดนตรี และ 2) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟทั้ง 4 ด้านได้แก่ การเลียนแบบ การสำรวจ การค้นสด และการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพรวมของรายละเอียดของกิจกรรมการสอนออร์ฟในรูปแบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 สรุปผลการวิเคราะห์ ความเป็นไปได้ และข้อจำกัดของด้านกิจกรรมดนตรีตามทักษะดนตรีเบื้องต้นที่สอดคล้องและมีประสิทธิภาพกับบริบทการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์

ภาพ 1

กรอบแนวคิดวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การปรับตัวของผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1 ในการเรียนรูปแบบออนไลน์

จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์มีอุปสรรคหลายด้าน ได้แก่ ด้านทักษะดนตรี ด้านการสอน และด้านเทคโนโลยี ดังนั้นเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินต่อไปได้ ผู้สอนจำเป็นต้องปรับตัว รวมถึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมดนตรีใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดการสอนดนตรีตามเป้าหมายของรายวิชา

“เราไม่สามารถทำอะไรที่ใช้การตอบสนองแบบฉับพลันทันทีได้ แต่เราก็พยายามยืดหยุ่น ใช้กิจกรรมที่ไม่เน้นในเรื่องจังหวะที่ต้องพร้อมกันก็พอจะทดแทนได้ ไม่ได้ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับการทำกิจกรรมดนตรี...

(ผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1, 27 เมษายน 2565)

การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ได้นั้น ยังคงต้องยึดหลักวัตถุประสงค์เดิมของรายวิชา คือการที่ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปรัชญาการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ ผู้สอนจึงมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนกิจกรรม และเน้นจุดสำคัญที่ให้ผู้เรียนยังคงได้ลงมือปฏิบัติแม้จะต้องเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดทางเทคโนโลยีก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้ถึงกับเปลี่ยนหลักสูตรแต่เปลี่ยนที่ตัวกิจกรรม เราจะหากิจกรรมที่เป็นไปได้สำหรับการเรียนผ่านการประชุม มีทั้งการตัดและปรับกิจกรรม แต่ในทุกครั้งที่เรียนจะต้องมีกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติเสมอ จะไม่ใช่การเรียนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว...

(ผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1, 27 เมษายน 2565)

จุดสำคัญของกิจกรรมดนตรีตามแนวคิดออร์ฟคือการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งกิจกรรม ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่สบายใจ ปลอดภัย กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการเป็นผู้นำและผู้ตามจึงเป็นจุดสำคัญที่ผู้สอนต้องนำมาแสดงให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์

ต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการ ได้ตอบกัน ผลัดกันเป็นผู้นำผู้ตาม เพราะกิจกรรมพวกนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ ได้แสดงออก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งก็อยู่ในลักษณะของกิจกรรมออร์ฟ...

(ผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1, 27 เมษายน 2565)

ผู้สอนจะต้องสร้างวินัยในชั้นเรียนที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีสมาธิจดจ่อ ตั้งใจกับการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมดนตรีที่มีการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งคาบเรียน แม้จะเป็นการเรียนรูปแบบออนไลน์

จุดเด่นของออร์ฟคือความสร้างสรรค์ที่อยู่ในวินัย สนับสนุนให้เด็กเป็นตัวเองได้เต็มที่เลย แต่ยังอยู่ในกรอบเดียวกันกับทุกคนได้ พอคนอื่นนำคุณก็ทำตาม สนับสนุนเค้า ให้กำลังใจเค้า เกื้อหนุนเค้า แลกเปลี่ยนบทบาทและยอมรับซึ่งกันและกัน...

(ผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1, 27 เมษายน 2565)

ภายใต้สภาพการเรียนการสอนที่ลดการสื่อสารเหลือเพียงการพูดคุยผ่านการประชุมแบบออนไลน์ การที่ผู้สอนตั้งใจฟังสิ่งที่ผู้เรียนพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก รู้สึกมีตัวตน ได้รับความสนใจและการยอมรับจากผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียน กล้าลงมือปฏิบัติตามกระบวนการของกิจกรรมดนตรีตามแนวคิดออร์ฟได้แก่ การเลียนแบบ การสำรวจ การค้นคว้า และการสร้างสรรค์

การตั้งใจฟังสิ่งที่ผู้เรียนพูดเป็นสิ่งที่มีความหมาย มันเป็นการยอมรับและให้เกียรติผู้เรียน ผู้สอนต้องไปกับความคิด ความรู้สึกของผู้เรียน แล้วก็สนับสนุน ให้คุณค่ากับความคิดของผู้เรียน ตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม แม้เป็นกิจกรรมออนไลน์ก็ตาม...

(ผู้สอนรายวิชาออร์ฟ 1, 27 เมษายน 2565)

ผลจากการสังเกตในชั้นเรียนเพิ่มเติมพบว่า การรับมือของผู้สอนต่อข้อจำกัดของบริบทในการสอนรูปแบบออนไลน์เพื่อหาแนวทางในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในระยะเวลาอันจำกัด บทบาทของผู้สอนในมิติต่าง ๆ มีความสำคัญในการนำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตารางเปรียบเทียบการสอนแบบปกติและแบบออนไลน์เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของผู้สอน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มประเด็น 1) **ด้านทักษะดนตรี** วิเคราะห์หลักทักษะดนตรีเบื้องต้น 3 ทักษะตามแนวคิดออร์ฟ 2) **ด้านการสอน** วิเคราะห์พฤติกรรมการสอน 4 มิติตามกรอบแนวคิดของวิกกินส์ 3) **ด้านเทคโนโลยี** วิเคราะห์แบ่งกลุ่มเป็นทักษะการใช้เทคโนโลยีดนตรี และทักษะเทคโนโลยีการสอนดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2

บทบาทผู้สอนรายวิชาออร์ฟในการเรียนการสอนแบบปกติและแบบออนไลน์

	การเรียนการสอนแบบปกติ	การเรียนการสอนแบบออนไลน์
1. ด้านทักษะดนตรี	ทักษะดนตรีเบื้องต้น	
	1.1 การเคลื่อนไหว ผู้สอนเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อแสดงออกทางดนตรี ผ่านการเต้นรำที่บ้าน หรือการเคลื่อนไหวแบบอิสระ	ผู้สอนเพิ่มทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้ข้อจำกัดของกล้องบันทึกภาพที่ใช้ในชั้นเรียนออนไลน์
	1.2 การร้อง ผู้สอนเป็นผู้นำในการขับร้องอย่างไพเราะเพื่อเป็นต้นแบบในการสอนบทเพลงให้กับผู้เรียน ในลักษณะการร้องแบบร้องสะท้อนกัน และร้องดังสด	ผู้สอนเพิ่มทักษะการร้องผ่านระบบบันทึกเสียงด้วยไมโครโฟนของอุปกรณ์ที่ใช้ในชั้นเรียนออนไลน์
	1.3 การเล่นดนตรี ผู้สอนเป็นผู้นำในการเรียนรู้การเล่นเครื่องดนตรีหลายๆ ชนิดด้วยการพาสำรวจและทดลองวิธีสร้างเสียงในแบบต่างๆ	ผู้สอนเพิ่มทักษะการบรรเลงบนอุปกรณ์บรรเลงความถี่ต่ำในการส่งข้อมูลของอินเทอร์เน็ตในการประชุมออนไลน์

ตาราง 2 (ต่อ)

บทบาทผู้สอนรายวิชาออร์ฟในการเรียนการสอนแบบปกติและแบบออนไลน์

	การเรียนการสอนแบบปกติ	การเรียนการสอนแบบออนไลน์
2. ด้านการสอน	พฤติกรรมการสอน 4 มิติ (McTighe, Wiggins, & Wiggins, 2004) 2.1 สารสนเทศ (content) ผู้สอนสามารถเรียบเรียงหรือประพันธ์บทเพลงสำหรับใช้พัฒนากิจกรรมดนตรีได้อย่างสอดคล้องกับแนวคิดออร์ฟและสาระดนตรีที่ต้องการสอน และสามารถนำมาสอนและบรรเลงร่วมกับนักเรียนได้ ผู้สอนสามารถย่อสาระดนตรีที่ต้องการสอนให้มีความเรียบง่ายต่อการเข้าใจ จดจำ ปฏิบัติตาม และต่อยอดสร้างสรรค์อย่างสอดคล้องกับกิจกรรมดนตรีออร์ฟ เพื่อสะท้อนปรัชญาให้ผู้เรียนสามารถซึมซับได้ 2.2 กระบวนการและบรรยากาศการเรียนรู้ (process) ผู้สอนออกแบบและดำเนินกิจกรรมดนตรีผ่านกระบวนการเลียนแบบผู้สร้างสรรค์ตามแนวคิดออร์ฟ โดยใช้กิจกรรมดนตรีที่หลากหลายทั้งการพูด การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่นดนตรี ผู้สอนเน้นการให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก สำรวจ ทดลองอย่างอิสระ ภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่นและสนุกสนาน 2.3 ความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมดนตรี (quality) ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนกลวิธีการสอนให้สอดคล้องตามข้อจำกัดของสถานที่ อุปกรณ์ และความแตกต่างของผู้เรียน ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใต้พื้นที่ปลอดภัย ไม่มีอคติ สนับสนุนให้กล้าคิด กล้าลองผิดลองถูก แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนอย่างเปิดกว้างผ่านการปฏิสัมพันธ์สองทางทั้งในรูปแบบของการสื่อสารด้วยวาจาและท่าทาง 2.4 วัตถุประสงค์รายวิชา (result) รายวิชามีวัตถุประสงค์ให้ 1) ผู้เรียนอธิบายหลักการและแนวปฏิบัติในการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟได้ 2) ผู้เรียนสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟได้ และ 3) ผู้เรียนสามารถสาธิตการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟได้	บทเพลงที่ใช้ในกิจกรรมต้องอยู่ในรูปแบบที่สามารถเปิดผ่านเครื่องเล่นเพื่อประกอบกิจกรรมได้ หรือหากบรรเลงสดต้องเป็นบทเพลงที่บรรเลงจากฝั่งผู้สอนเท่านั้น ผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถบรรเลงร่วมกันได้ ผู้สอนปรับลดสาระดนตรีและปรับกิจกรรมจากเดิมให้สอดคล้องกับข้อจำกัดในการเรียนแบบออนไลน์ โดยยังคงกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาออร์ฟไว้ เพื่อให้อย่างน้อยผู้เรียนสามารถซึมซับกระบวนการได้ ผู้สอนเพิ่มความเคร่งครัดมากขึ้นในการจัดการชั้นเรียน สร้างวินัยให้กับผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น แต่ต้องไม่ถึงกับเคร่งเครียดจนเกินไปเพราะจะส่งผลให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจในการคิดสร้างสรรค์ ผู้สอนเพิ่มการเสริมแรงให้กำลังใจผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้นอีกเพื่อรักษาชีวิตชีวาของผู้เรียนให้ยังคงอยู่ในชั้นเรียนรูปแบบออนไลน์ ผู้สอนตระหนักถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นทั้งของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของกิจกรรมโดยตรง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนลดลงเนื่องจากการสื่อสารสองทางทำได้ยากขึ้น ทำได้ผ่านการสนทนาด้วยการพูดเท่านั้น ใช้ภาษาท่าทางได้น้อยลง ในชั้นเรียนผู้สอนจึงต้องพูดมากขึ้น การรื้อและรับฟังของผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนยังรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนกิจกรรมดนตรีออร์ฟได้ ผู้สอนยังคงหลักการเดิมโดยให้ผู้เรียนอธิบายหลักการแนวคิดออร์ฟเป็นการวัดผล แต่ปรับเปลี่ยนการบรรเลงบทเพลงที่สร้างสรรค์จากการบรรเลงสดเป็นการผลิตบทเพลงสำเร็จรูปแบบที่สามารถเปิดประกอบการสาธิตการสอนได้

ตาราง 2 (ต่อ)

บทบาทผู้สอนรายวิชาออร์ฟในการเรียนการสอนแบบปกติและแบบออนไลน์

	การเรียนการสอนแบบปกติ	การเรียนการสอนแบบออนไลน์
3. ด้านเทคโนโลยี	3.1 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดนตรี ผู้สอนใช้เทคโนโลยีกระจายเสียงเบื้องต้น เช่น ไมโครโฟน และลำโพง ผู้สอนใช้แอปพลิเคชันบันทึกโน้ตสำหรับการประพันธ์หรือเรียบเรียงบทเพลงในชั้นเรียน	ผู้สอนเพิ่มทักษะการบันทึกเสียงและภาพที่มีคุณภาพสูง ต้องสามารถติดตั้งไมโครโฟน และการจัดการกับเสียงรบกวนได้ ผู้สอนเพิ่มทักษะการทำเพลงหรือการผลิตบทเพลงในรูปแบบที่สามารถเปิดประกอบการสาธิตการสอนของผู้เรียนได้แทนการบรรเลงระนาดออร์ฟ
	3.2 ทักษะการใช้เทคโนโลยีการสอน การเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟแบบปกติ ผู้สอนจะไม่นิยมใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการสอน เนื่องจาก การเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟมุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์กันแบบปกติ (face to face) การใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อระหว่างการทำกิจกรรมดนตรีจึงอาจเป็นอุปสรรคในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้	ผู้สอนเพิ่มการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอนออร์ฟให้สามารถเป็นไปได้ในรูปแบบออนไลน์ <u>1. การประชุมออนไลน์ทางวิดีโอ</u> ผู้สอนใช้แอปพลิเคชันซูม (zoom meeting) โดยใช้ฟังก์ชันต่าง ๆ ช่วยในการทำกิจกรรมดนตรี 1.1 การเคลื่อนไหว: สปอตไลท์การแสดงหน้าชั้นเรียน (spotlight) 1.2 การจับกลุ่ม: เบรกเอาต์จับคู่จับกลุ่มเพื่อเตรียมแสดง (breakout room) 1.3 การเรียงลำดับผู้เรียน: การยกมือในกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องแสดงแบบเรียงตามลำดับ (hands up) 1.4 การควบคุมชั้นเรียน: มอบหมายผู้เรียนเป็นผู้ช่วยดูแลระบบ (co-host) 1.5 การบันทึกภาพ: บันทึกภาพหน้าจอผลงานของผู้เรียน (screen capture) <u>2. การสื่อสารนอกชั้นเรียน</u> ผู้สอนใช้แอปพลิเคชันไลน์ (line) ในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสะดวกและใกล้ชิดกับผู้สอน <u>3. การประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย</u> ผู้สอนใช้ระบบจัดการการเรียนรู้แพลตฟอร์มกูเกิล คลาสรูม (google classroom) จัดการงานที่มอบหมาย เพื่อความสะดวกในการตรวจแก้ไขชิ้นงานกับผู้เรียนได้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต สามารถจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมดนตรี ด้านการสอน และด้านเทคโนโลยี โดยเชื่อมโยงรูปแบบการเรียนการสอนระหว่างแบบปกติและแบบออนไลน์ เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์กับการจัดการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบออนไลน์ต่อไปในอนาคต วิเคราะห์และสรุปความดังนี้

1. ด้านทักษะดนตรี

ผู้สอนต้องเพิ่มทักษะการแสดงดนตรีหรือการเคลื่อนไหวผ่านเทคโนโลยีการบันทึกและกระจายเสียงบนอินเทอร์เน็ตมีความรู้พื้นฐานในการใช้ไมโครโฟนและกล่อง แก้ไขปัญหาและรับมือกับอุปสรรคความล่าช้าในการส่งข้อมูลของอินเทอร์เน็ตที่ก่อให้เกิดการเลื่อนกันของจังหวะได้

2. ด้านการสอน

ผู้สอนต้องใช้พลังมากขึ้นเพื่อสร้างชีวิตชีวาให้กับชั้นเรียน เช่น การนำเครื่องดนตรีมาเล่นประกอบกับการร้องแสดงให้ผู้เรียนชม รวมถึงสร้างให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก รู้สึกมีตัวตน ได้รับการยอมรับและความสนใจจากผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยต้องพึ่งการสื่อสารจากการพูดและการฟังเป็นหลักภายใต้ข้อจำกัดทางเทคโนโลยี ด้วยวิธีการใช้น้ำเสียง การเรียกชื่อผู้เรียน การเล่าเรื่อง การถามคำถามปลายเปิด การดำเนินรายการในบทบาทพิธีกร การเล่านิทาน นอกจากนั้นการติดตามงานที่มอบหมายอย่างต่อเนื่องใกล้ชิดผ่านการสื่อสารออนไลน์ ให้คำปรึกษาและปรับแก้จนได้ชิ้นงานที่เสร็จสมบูรณ์มีความสำคัญที่จะสร้างให้ผลงานนั้นมีคุณภาพและมีคุณค่าต่อผู้เรียนสูงที่สุด

3. ด้านเทคโนโลยี

ผู้สอนควรรู้จักแอปพลิเคชันที่หลากหลาย ทันสมัย รวมถึงระบบต่าง ๆ ภายในแอปพลิเคชัน เพื่อเลือกใช้งานได้สะดวกและเหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอน ในการประชุมผ่านแอปพลิเคชันซูม (zoom meeting) ผู้สอนสามารถใช้สปอตไลท์ (spotlight) เพื่อช่วยแสดงภาพการเคลื่อนไหวเดี่ยวหรือกลุ่มให้ชัดเจนขึ้น ใช้เบรกเอาท์รูม (breakout room) เพื่อแยกทำกิจกรรมรายกลุ่ม ใช้การยกมือ (hands up) ในกิจกรรมที่มีการเรียงลำดับของผู้เรียนเพื่อให้สะดวกขึ้น ใช้การบันทึกภาพบนหน้าจอ (screen capture) เพื่อเป็นการบันทึกผลงานการแสดงของผู้เรียน รวมถึงสามารถมอบหมายผู้ช่วยดูแลระบบ (co-host) เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ลงเป็นบทบาทผู้สอนในรูปแบบออนไลน์และช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการชั้นเรียนของผู้สอนได้ ในด้านการติดต่อสื่อสารกันนอกห้องเรียน ใช้การติดต่อสื่อสาร 2 ทาง ได้แก่ 1) การติดต่อแจ้งข่าวสารทั่วไปทางแอปพลิเคชันไลน์ (line) เพื่อให้ได้รับการโต้ตอบอย่างรวดเร็วและมีบรรยากาศเป็นกันเอง 2) การติดต่อเกี่ยวกับงานที่ได้รับผ่านแพลตฟอร์มกูเกิลคลาสรูม (google classroom) เพื่อช่วยจัดการเกี่ยวกับการมอบหมาย การบันทึกเวลาส่ง การแนะนำแนวทางการปรับแก้ ให้ดำเนินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เพียงตรงมากที่สุด องค์ความรู้สุดท้ายที่ผู้สอนต้องเพิ่มในบริบทการสอนออนไลน์คือความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดนตรี เนื่องจากคุณภาพของเสียงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบออนไลน์ ผู้สอนจึงต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยในการตั้งไมโครโฟน และการจัดการกับเสียงรบกวนได้ดีที่สุด และสามารถต่อยอดความรู้ด้านการผลิตบทเพลง สามารถผลิตไฟล์เพลงสำหรับให้ผู้เรียนใช้บรรเลงคลอขณะสาธิตการสอนได้ โดยใช้เสียงจำลองระนาดในโปรแกรมทำเพลง (digital audio workstation)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมออร์ฟในรูปแบบออนไลน์

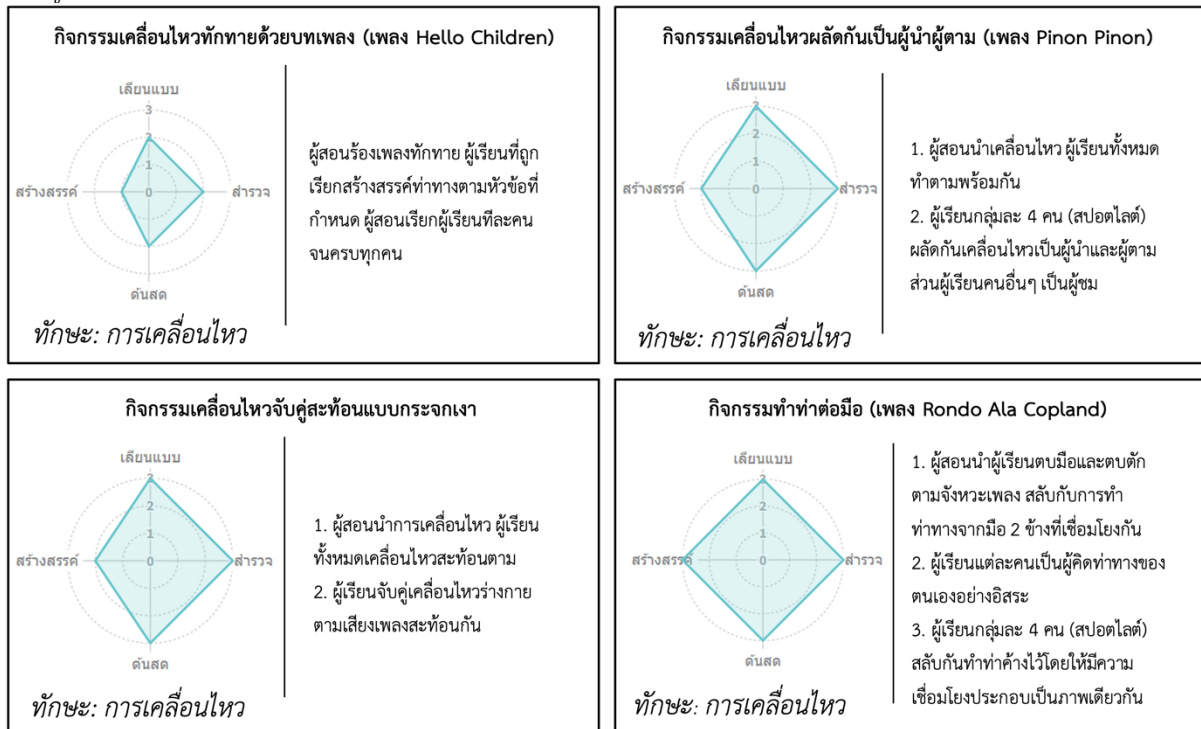
จากการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีในรายวิชาการออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ตลอดภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2564 พบว่า การสอนด้วยวิธีการบรรยายสามารถทำได้โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ส่วนการสอนฝึกปฏิบัตินั้นได้รับผลกระทบจากการสอนออนไลน์โดยตรง ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้กระบวนการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้ข้อจำกัดทางเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนยังสามารถเกิดพัฒนาการตามเป้าหมายของกิจกรรมออร์ฟและการเข้าใจแนวคิดในการนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนของตนเองให้ได้มากที่สุด

ในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ ผู้วิจัยจัดกลุ่มกิจกรรมดนตรีในชั้นเรียนทั้ง 8 กิจกรรมที่มาจากการสังเกต เป็นกลุ่มตามทักษะดนตรีเบื้องต้น 3 ทักษะตามแนวคิดออร์ฟ ได้แก่ การเคลื่อนไหว การร้อง และการเล่น โดยนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ 2 ขั้นตอนดังนี้

2.1) การวิเคราะห์ระดับในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดออร์ฟทั้ง 4 กระบวนการ ด้วยการใช้มาตราประมาณค่า 3 ระดับ (มาก = 3 ปานกลาง = 2 น้อย = 1) โดยคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดการสอนดนตรีของออร์ฟเป็นสำคัญตามแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถสรุปผลตามกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐาน 3 ประเภทคือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวจำนวน 4 กิจกรรม การร้อง 2 กิจกรรม และการเล่นดนตรี 2 กิจกรรม ได้ข้อสรุปเป็นแผนภูมิรายกิจกรรมและแนวทางการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมของแต่ละกลุ่มกิจกรรมดังนี้ (แผนภูมิ 1-3)

แผนภูมิ 1

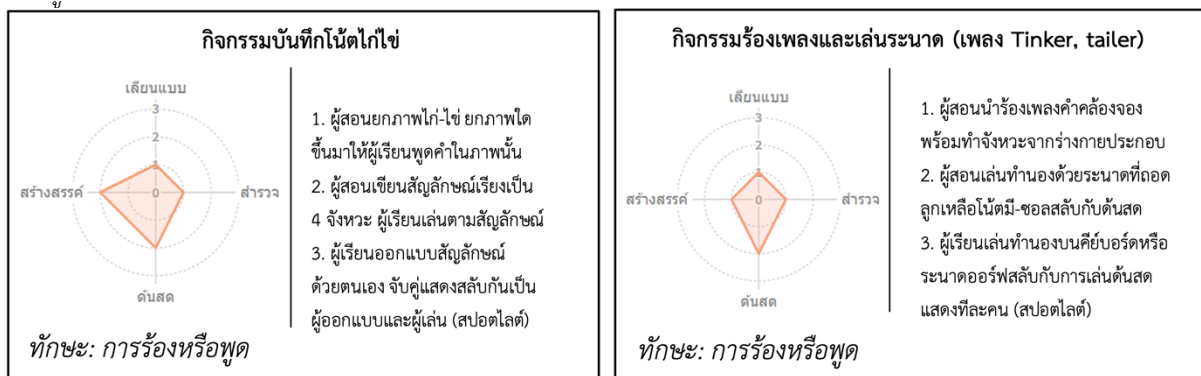
แผนภูมิวิเคราะห์กิจกรรมการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหว : กิจกรรมที่ใช้การเคลื่อนไหวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ครบทั้ง 4 กระบวนการ โดยเฉพาะในกิจกรรมทำท่าต่อมือที่มีระดับในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก ครบทั้ง 4 กระบวนการ ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมการเคลื่อนไหวนั้นสามารถเชื่อมโยงกันได้เล็กน้อย นอกจากนั้นพบข้อจำกัดของขนาดหน้าจอกำหนดให้เห็นภาพของผู้สอนและผู้เรียนได้เพียงครั้งตัวสามารถแก้ไขด้วยการใช้การเคลื่อนไหวร่างกายส่วนเล็กแทนได้ เช่น การขยับแขน การขยับนิ้ว การขยับขึ้นส่วนอวัยวะบนหน้า และมีการใช้สเปคโตเลตในแอปพลิเคชันซูมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อช่วยให้เห็นภาพชัด และมีการเรียงลำดับการเล่นก่อนหลังเพื่อเอื้อให้ผู้เรียนสามารถ เลียนแบบ สำรวจ ด้นสด และสร้างสรรค์เป็นเชิงประจักษ์ได้ง่าย เพื่อนในชั้นเรียนยังได้มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชม แล้วนำมาอภิปรายร่วมกันหลังจากจบกิจกรรม (แผนภูมิ 1)

แผนภูมิ 2

แผนภูมิวิเคราะห์กิจกรรมการร้อง

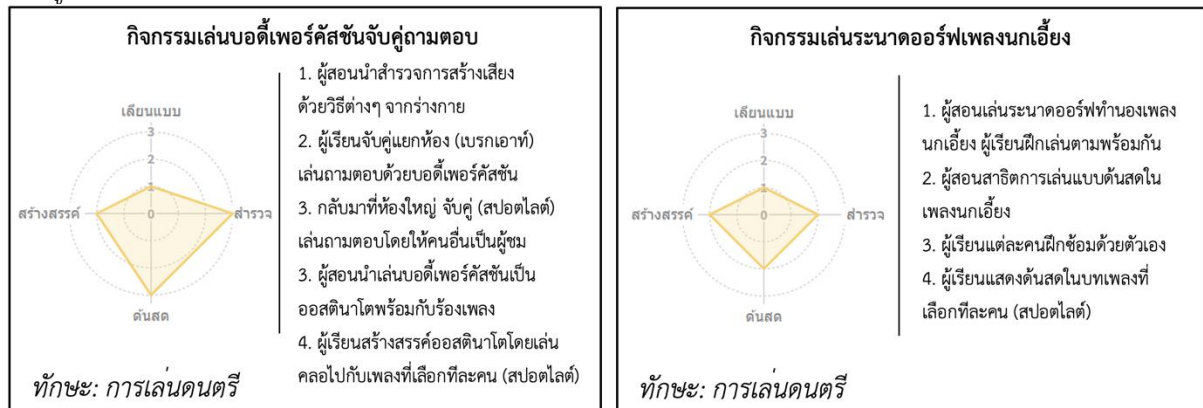

การร้อง : กิจกรรมที่ใช้การร้อง มีระดับในการส่งเสริมกระบวนการในขั้นเลียนแบบและสำรวจในระดับน้อย ส่วนขั้นต้นสดและสร้างสรรค์มีระดับสูงที่สุดปานกลางเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดที่ไม่สามารถร้องเป็นหมู่พร้อมกันได้ ทำให้

กระบวนการเลียนแบบ สำรอง และต้นสดเป็นไปได้อย่าง จำเป็นต้องตัดออกหรือทำได้มากที่สุดคือผู้สอนทำเป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้ผู้เรียนข้ามไปสู่ขั้นสร้างสรรค์ด้วยการแสดงเดี่ยวโดยใช้สเปคโตรไต์ในแอปพลิเคชันซูมที่ละคน (แผนภูมิ 2)

แผนภูมิ 3

แผนภูมิวิเคราะห์กิจกรรมการเล่นดนตรี

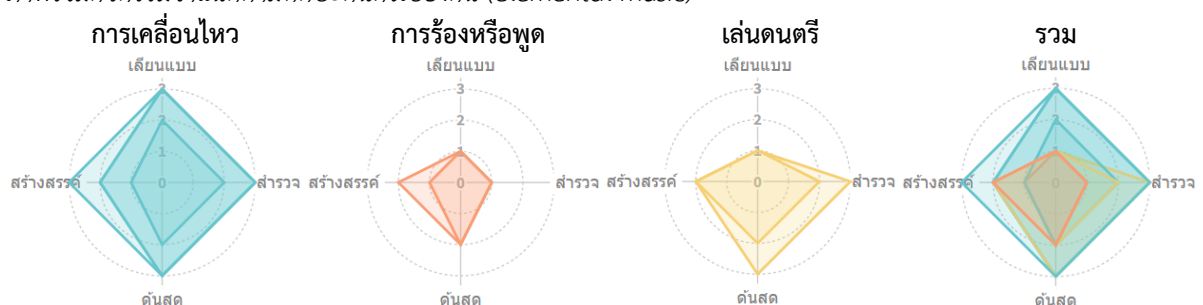
การเล่นดนตรี : กิจกรรมที่ใช้การเล่นดนตรี มีระดับในการส่งเสริมกระบวนการในขั้นเลียนแบบในระดับน้อยขั้นการสร้างสรรคในระดับปานกลาง และ ขั้นสำรวจและต้นสดในระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนไม่มีเครื่องดนตรีหรือทำให้ไม่สามารถเล่นระนาดออร์ฟได้ ผู้สอนจึงออกแบบกิจกรรมให้ใช้เพียงการเล่นบอดี้เพอร์คัสชัน หรือการใช้คีย์บอร์ดส่วนตัวของผู้เรียนในการจำลองเป็นระนาด อย่างไรก็ตาม อุปสรรคด้านเสียงที่ไม่สามารถบรรเลงพร้อมกันได้จึงทำให้กิจกรรมการเล่นแบบและสำรวจนั้นไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ ในกิจกรรมที่ 3 พบว่าในขั้นการสำรวจและต้นสดผู้เรียนมีโอกาสดำลองทำบ่อยครั้งเนื่องจากใช้การแบ่งเบรกเอาท์รุ่มเพื่อแก้ไขข้อจำกัด (แผนภูมิ 3)

2.2) การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ตามแนวออร์ฟในองค์กรวม

เพื่อพิจารณาในภาพรวมของทุกกิจกรรมพบว่า ตลอดทั้งรายวิชาผู้เรียนมีโอกาสได้สัมผัสกิจกรรมผ่านการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ที่ครบทั้ง 3 ทักษะดนตรีเบื้องต้น และ 4 ขั้นกระบวนการเรียนรู้ แม้ในบางกิจกรรมจะมีข้อจำกัดทางเทคโนโลยีในการเรียนออนไลน์น้อยแตกต่างกันออกไปดังนี้ (ภาพ 2)

ภาพ 2

ภาพรวมกิจกรรมจำแนกตามทักษะดนตรีเบื้องต้น (elemental music)

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกันจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเคลื่อนไหวเป็นกิจกรรมดนตรีที่สามารถทำได้โดยสอดคล้องกับข้อจำกัดทางเทคโนโลยีมากที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าข้อจำกัดด้านภาพนั้นน้อยกว่าข้อจำกัดด้านเสียง โอกาสได้เรียนรู้ด้วยการเล่นดนตรี และการร้องจึงน้อยลงตามลำดับ โดยในแต่ละกระบวนการมีรายละเอียดและผลกระทบจากข้อจำกัดที่แตกต่างกันดังนี้

1) **การเลียนแบบ** การเรียนรู้จากต้นแบบที่เป็นธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีข้อจำกัดด้านพื้นฐานความรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เห็น ได้ฝึกฝน และได้ทำตามอย่างไม่ซับซ้อน เกิดสุนทรียะ สนุกไปด้วยกันจนได้สาระและเนื้อหาที่เพียงพอสำหรับนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ได้

ข้อจำกัด ผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถได้ยินเสียงการร้องหรือการเล่นของทุกคนไปพร้อม ๆ กันได้ ทำให้กิจกรรมที่ต้องใช้การเลียนแบบเสียงไปพร้อม ๆ กันถูกลดเป็นการสื่อสารทางเดียว **ผู้สอนจึงแก้ปัญหาโดย** ผู้สอนร้องหรือเล่นเครื่องดนตรีให้ดูเป็นตัวอย่างโดยเว้นเวลาให้ผู้เรียนทำตาม และสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนจากภาพ หรือใช้กิจกรรมเป็นการเคลื่อนไหวแทน

2) **การสำรวจ** การหาคำตอบภายใต้ข้อคำถามหรือข้อจำกัดสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่ผู้สอนกำหนดขึ้น เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเปิดใจรับสิ่งใหม่ สร้างแรงบันดาลใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียนตั้งใจหาคำตอบด้วยความจดจ่อ

ข้อจำกัด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้การพูดและการมองการเคลื่อนไหวของกันและกันบนจอ การปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันด้วยความต่อเนื่องของจังหวะไม่สามารถทำได้ ทำให้การสร้างบรรยากาศร่วมเป็นไปได้อย่าง ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์น้อย และไม่กล้าคิด **ผู้สอนจึงแก้ปัญหาโดย** ผู้สอนทำตัวอย่างให้ผู้เรียนเห็นว่ามีวิธีการเล่นหลาย ๆ แบบ และกระตุ้นให้ผู้เรียนลองสำรวจและทดลองหาวิธีการของตนเอง โดยผู้สอนเว้นช่วงเวลาให้ผู้เรียนได้สำรวจ ทดลอง แล้วนำมาแสดงโดยใช้ฟังก์ชันสโตนไลต์ให้เพื่อนและผู้สอนได้ชมร่วมกัน

3) **การค้นสด** การสร้างสิ่งใหม่ด้วยตัวเองแบบทันทีทันใด โดยใช้สาระเนื้อหาที่ได้รับรู้และจดจำได้ และทักษะที่ได้ฝึกฝน นำมาต่อยอดสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานขนาดเล็กภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาอันสั้น มุ่งให้ผู้เรียนได้ความคิดใหม่ที่หลากหลาย ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียนผ่านการลองผิดลองถูกอย่างสบายใจภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัย

ข้อจำกัด เมื่อขาดบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันทำให้ผู้เรียนไม่ได้สัมผัสตัวอย่างที่หลากหลายเพียงพอ ขาดความสนุกสนานของการมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกันในเกมดนตรี ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงบันดาลใจ ขาดความเชื่อมั่นในทักษะการค้นสดของตัวเอง **ผู้สอนจึงแก้ปัญหาโดย** ผู้สอนทำตัวอย่างให้ผู้เรียนเห็นว่ามีวิธีการสร้างสรรค์หลาย ๆ แบบ แล้วจึงกระตุ้นให้ผู้เรียนลองสร้างสรรค์ด้วยวิธีการของตนเอง โดยผู้สอนเว้นช่วงเวลาให้ผู้เรียนได้ทดลอง และฝึกซ้อมด้วยฟังก์ชันเบรกเอาท์รูม แล้วนำมาแสดงให้เพื่อนและผู้สอนได้ชมร่วมกันโดยใช้ฟังก์ชันสโตนไลต์

4) **การสร้างสรรค์ผลงาน** การสร้างผลงานของตัวเองอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้มีได้มุ่งเพื่อสร้างผลงานที่ดีเลิศ แต่เป็นผลงานที่ได้มาจากการนำความรู้ และความมั่นใจที่สั่งสมมาจากประสบการณ์การลองผิดลองถูก โดยมีเวลาในการคิดมากกว่า การค้นสด รวมถึงอาจมีการทำงานเป็นกลุ่ม มีการวางแผน มีโอกาสได้ออกแบบ ปรับแต่งผลงานได้อย่างอิสระด้วยความประณีตสู่ผลงานที่สมบูรณ์พร้อมที่จะแสดง

ข้อจำกัด การสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นการเล่นด้วยกันเป็นกลุ่มมีอุปสรรคในเรื่องของเสียงที่เดินทางถึงผู้ร่วมกิจกรรมไม่พร้อมกัน **ผู้สอนจึงแก้ปัญหาโดย** ใช้กิจกรรมที่พอจะทำได้คือกิจกรรมการเคลื่อนไหวแต่ก็ไม่สามารถแสดงพร้อมกันเกิน 4 คนได้ เนื่องจากข้อจำกัดของระบบสโตนไลต์ในแอปพลิเคชัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของการเป็นครูออร์ฟหลายประการ แสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้สอนมีส่วนสำคัญมากต่อการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสัมฤทธิ์ที่ดี โดยแยกอภิปรายใน 2 ประเด็นดังนี้

ตอนที่ 1 การคงไว้ซึ่งปรัชญาการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟแม้นในสภาพการสอนออนไลน์

จากผลการวิจัยทำให้เห็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนดนตรีรูปแบบออนไลน์หลายประการ โดยเฉพาะในการเรียนการสอนที่ต้องมีการลงมือปฏิบัติ ร้องเพลง เล่นดนตรี เคลื่อนไหว ผู้สอนจึงควรต้องมีความเข้าใจในปรัชญาแนวคิดของออร์ฟอย่างลึกซึ้งจึงจะสามารถปรับเปลี่ยนและพลิกแพลงกิจกรรมมาอยู่ในรูปแบบออนไลน์โดยมิได้เปลี่ยนวิถีหรือปรัชญาการสอนดนตรีที่เป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดและรายวิชาไป หากพิจารณาจากคุณลักษณะ 3 ด้านของการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟของ Frazee (1977) ที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นหลักสำคัญของการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ จะเห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งของผู้สอนเกี่ยวกับปรัชญาออร์ฟที่สะท้อนผ่านแนวทางการพัฒนากิจกรรมได้ดังนี้

1.1 **หลักดนตรีเบื้องต้น (elemental music)** หมายถึงหลักการใช้องค์ประกอบในการเรียนรู้ดนตรีที่เรียบง่าย ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ทฤษฎีและฝึกฝนทักษะทางดนตรีเพิ่มเติมอย่างหนัก ซึ่งประกอบด้วย การร้อง การเล่นเครื่องดนตรี และการเคลื่อนไหว จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนมีการใช้ครบทั้งสามองค์ประกอบตรงตามหลักการของแนวคิด แต่อาจไม่สามารถถลงลึกในแต่ละด้านได้มากเท่าที่ควร จากผลการวิจัยพบกิจกรรมการเคลื่อนไหวมากที่สุด

และหากพิจารณาการออกแบบรายละเอียดของกิจกรรมเคลื่อนไหวจะพบว่า ผู้สอนออกแบบกิจกรรมที่มีความเรียบง่ายเพื่อให้ไม่ต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่มุ่งเน้นที่การเคลื่อนไหวที่ทุกคนทำได้ ออกมาจากความรู้สึกทางสุนทรียะของผู้เรียนอย่างแท้จริง จึงจะเป็นจุดสำเร็จของการเรียนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟที่ยังคงสะท้อนปรัชญาการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟได้แม้เป็นการสอนแบบออนไลน์

1.2 หลักความคิดสร้างสรรค์บูรณาการ (interdisciplinary creativity) การสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์มาก เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองอย่างเป็นอิสระเชิงสุนทรียะ โดยจะเป็นการสร้างสรรค์ในลักษณะของการบูรณาการด้านภาษา ดนตรี การเคลื่อนไหว และการแสดงรวมกันอย่างผสมผสานไม่แยกขาดจากกัน จากผลการวิจัยพบว่ามีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ทั้งผ่านการค้นคว้า และการสร้างสรรค์อย่างประณีตเสมอในทุกกิจกรรม แต่ในบางกิจกรรมสามารถเปิดโอกาสได้น้อย (มาตรฐานค่าในหัวข้อค้นคว้าและสร้างสรรค์อยู่ในระดับ 1-2 คะแนน) นั่นจึงเป็นจุดที่ประสิทธิภาพการเรียนรู้ดนตรีตามแนวคิดออร์ฟของผู้เรียนน้อยลงตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่าหากพิจารณาในหลักการนี้ การเรียนการสอนออร์ฟในรูปแบบออนไลน์อาจยังไม่สามารถตอบโจทย์ของปรัชญาได้ดีเท่าที่ควร ยังคงต้องหาแนวทางในการใช้เทคโนโลยีในการช่วยให้การเรียนการสอนออนไลน์เกิดอุปสรรคลดลง แล้วจึงจะจัดการเรียนการสอนออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ได้ดีกว่าที่เป็นอยู่

1.3 หลักมนุษยนิยม (humanism) วัตถุประสงค์หนึ่งที่ออร์ฟมุ่งเน้นให้เกิดในชั้นเรียนคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เรียนรู้ชีวิตผ่านเสียงดนตรี หลังจากเรียนแล้วเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง รวมถึงเห็นคุณค่าและความสวยงามของความสัมพันธ์ของเพื่อนมนุษย์ การจะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ได้ รูปแบบของกิจกรรมดนตรีและตัวผู้สอนนั้นมีส่วนสำคัญมาก จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนให้ความสำคัญกับจุดนี้มาก เห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การรื้อ รับฟัง เปิดโอกาส ให้เกียรติ จุดเล็ก ๆ ที่ผู้สอนทำเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความหมาย เป็นการยอมรับความคิด และความรู้สึกของผู้เรียน แล้วส่งเสริมสนับสนุน ตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม แม้เป็นกิจกรรมออนไลน์ก็ตาม รวมถึงรูปแบบกิจกรรมที่พยายามให้มีกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กัน เช่น การเคลื่อนไหวเลียนแบบกัน การทำท่าเชื่อมกัน การจับคู่สร้างสรรค์บอดีเพอร์คัสชันเป็นต้น กิจกรรมที่ต้องจับคู่ จับกลุ่ม เป็นลักษณะที่ปกติมากสำหรับการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ เมื่อพิจารณาในหลักด้านนี้ ทำให้เห็นถึงปัญหาของการสอนออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ ที่มีจุดอ่อนเรื่องปฏิสัมพันธ์เป็นอุปสรรคอยู่แล้ว ต้องเจอกับการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิสัมพันธ์อย่างมาก จึงยังคงเป็นประเด็นที่ต้องการแนวทางในการนำข้อดีของเทคโนโลยีมาลดจุดอ่อน และสามารถจัดกิจกรรมออร์ฟในรูปแบบออนไลน์ต่อไป

ตอนที่ 2 อุปสรรคปัญหาที่พบและแนวทางการไปต่อของกิจกรรมดนตรีรูปแบบออนไลน์

จากผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟในรูปแบบออนไลน์นั้นมียุทธศาสตร์หลายด้าน บางด้านส่งผลกระทบบ้างมากเนื่องจากขัดกับธรรมชาติของการจัดการเรียนการสอนออร์ฟ ที่โดยส่วนมากอยู่ในรูปแบบของการร่วมกิจกรรมดนตรีเป็นหลัก จึงอภิปรายใน 3 ด้านสำคัญดังนี้

2.1 อุปสรรคด้านเสียง พบปัญหาหลายประการด้านการใช้ไมโครโฟน คุณภาพเสียงต่ำ ไม่สามารถทำกิจกรรมที่ใช้เสียงพร้อมกันได้ เช่น การร้องประสานเสียง หรือการบรรเลงเครื่องดนตรีหมู่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Martínez Hernández (2021) ที่พบปัญหาของการใช้แพลตฟอร์มประชุมออนไลน์ที่ออกแบบมาสำหรับเสียงพูด ส่งผลให้คุณภาพของเสียงดนตรีต่ำ ไม่เหมาะสมกับบริบทของการสอนทักษะดนตรี

2.2 อุปสรรคด้านความพร้อมเพรียง พบปัญหาเมื่อต้องมีกิจกรรมการร้อง เล่นดนตรี หรือเคลื่อนไหวเลียนแบบ (imitate) กัน ซึ่งเป็นกระบวนการหลักสำคัญของแนวคิดออร์ฟ ไม่สามารถทำได้เนื่องจากความล่าช้าของสัญญาณอินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดความเหลื่อมของจังหวะ กิจกรรมที่เน้นการใช้จังหวะพร้อมเพรียงจึงล้มเหลวได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Yi and Kim (2023) ที่พบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยเสนอแนวทางแก้ไขด้วยการใช้แพลตฟอร์มซิงโครม (syncroom) เพื่อลดความเหลื่อมของจังหวะลง

2.3 อุปสรรคด้านปฏิสัมพันธ์ พบปัญหาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในทุกกิจกรรม การตอบสนองแบบฉับพลันเป็นจุดที่สำคัญมากของการสอนดนตรีตามแนวคิดออร์ฟ แต่เป็นจุดด้อยของการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Mosterd (2018) ซึ่งเห็นถึงความสำคัญของการขาดปฏิสัมพันธ์ในการเรียนดนตรีรูปแบบออนไลน์ จึงเสนอแนวทางการใช้กลวิธีการสอนบูรณาการกับเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนมากขึ้น เช่น การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (game-based learning)

จะเห็นว่า แนวทางการแก้ไขนั้นจะเป็นการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยี และกลวิธีการสอน นำมาบูรณาการกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดของทรัพยากรทางการศึกษาที่มี แต่ในงานวิจัยนี้ผู้สอนมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในระดับที่ยังคงความถูกต้องของปรัชญาแนวคิดออร์ฟไว้มากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอนออร์ฟในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้สอนที่นำแนวคิดออร์ฟมาใช้ ควรออกแบบกิจกรรมดนตรีให้เหมาะสมกับตนเองและผู้เรียน โดยเน้นเป้าหมายของกิจกรรมให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ดนตรีตามแนวคิดของออร์ฟ ความเข้าใจในแนวคิดว่าการมอบหมายให้ผู้เรียนทำแต่ละกิจกรรมเพื่อจุดประสงค์ใดจึงเป็นสิ่งสำคัญ (Shamrock, 1995) กิจกรรมที่ยกตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงต้นแบบสำหรับวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นกระบวนการคิดของผู้สอนที่ใช้แนวคิดออร์ฟเท่านั้น มิใช่กิจกรรมที่จะสามารถนำไปใช้กับผู้สอนและผู้เรียนทุกกลุ่มได้ ผู้สอนควรปรับเปลี่ยนหรือสร้างกิจกรรมใหม่ทั้งหมดซึ่งเป็นภาระงานใหญ่ แต่ทั้งนี้เพื่อจะสร้างกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้ด้วยตัวเองได้จริงผ่านการลงมือทำภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย

การออกแบบกิจกรรมของผู้สอนนั้นจึงไม่จำเป็นต้องกังวลว่าจะต้องบรรจุครบทั้ง 3 ทักษะดนตรีเบื้องต้นตามแนวคิดออร์ฟ (ธวัชชัย นาควงศ์, 2542; Johnson, 2017) หรือจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่ครบและจบในกิจกรรมเดียว แต่ควรมุ่งเน้นความสำคัญของการให้โอกาสในการลงมือทำ ให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูกในแต่ละกระบวนการอย่างเต็มที่ภายใต้บรรยากาศที่สนุก ปลอดภัย และสบายใจ การจัดกิจกรรมดนตรีออร์ฟในรูปแบบออนไลน์นั้นผู้สอนจำเป็นต้องให้เวลากับผู้เรียนมากขึ้น เพื่อชดเชยข้อจำกัดทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผู้สอนควรเน้นกิจกรรมการเคลื่อนไหวเป็นหลักเพื่อให้อย่างน้อยผู้เรียนสามารถไปถึงจุดที่สามารถถ่ายทอดดนตรีผ่านการเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระและเป็นตัวเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจแนวคิดและกระบวนการออร์ฟได้ตามเป้าหมายของรายวิชามากขึ้น ส่วนในกิจกรรมการร้อง หรือการเล่นดนตรี ผู้สอนอาจต้องใช้ความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีดนตรีเพิ่มเติม ติดตามเทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนำมาช่วยลดข้อจำกัดด้านเสียงต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะจากผู้สอนเท่านั้น ยังไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เรียน งานวิจัยในอนาคตอาจพิจารณาเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เรียนด้วย เช่น การทำแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มุมมองและผลการวิจัยที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชาย โพธิ์สิตา. (2565). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์*. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัชชัย นาควงศ์. (2542). *การสอนดนตรีสำหรับเด็กตามแนวคิดของคาร์ล ออร์ฟ (Orff-Schulwerk)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). *หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา*.

ปิยะวรรณ ปานโต. (2563, 5 มิถุนายน). *การจัดการเรียนการสอนของไทยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. หอสมุดรัฐสภา. <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2563-jun5>

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Burns, A. M. (2020). *Using Technology with Elementary Music Approaches*. Oxford University Press, Incorporated.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. SAGE.

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE.
- Dorfman, J. (2022). *Theory and practice of technology-based music instruction*. Oxford University Press.
- Frazee, J. (1977). Introduction to the American Orff-Schulwerk education. In H. Regner (Ed.), *Music for Children (Orff-Schulwerk, American Edition, Volume 2, Primary)*. Schott Music Corp.
- Johnson, D. (2017). How orff is your schulwerk? *Musicworks: Journal of the Australian Council of Orff Schulwerk*, 22, 9-14.
- Kibici, V. B., & Sarikaya, M. (2021). Readiness levels of music teachers for online learning during the COVID 19 pandemic. *International Journal of Technology in Education (IJTE)*, 4(3), 501-515.
- Koutsoupidou, T. (2014). Online distance learning and music training: benefits, drawbacks and challenges. *Open Learning*, 29(3), 243-255.
- Mark, M. L., & Madura, P. (2013). *Contemporary Music Education*. Cengage Learning.
- Martínez Hernández, A. (2021). Online learning in higher music education: Benefits, challenges and drawbacks of one-to-one videoconference instrumental lessons. *Journal of Music, Technology and Education*, 13(2-3), 181-197.
- McTighe, J., Wiggins, G. P., & Wiggins, G. (2004). *Understanding by Design: Professional Development Workbook*: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Mosterd, E. J. (2018). Using interactivity to improve online music pedagogy for undergraduate non-majors. In *Pedagogy Development for Teaching Online Music* (pp. 110-135).
- Sever, G. (2021). Opinions of Teachers on the Implementation of the Orff-Schulwerk Approach in Online Lessons. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(13), 949-964.
- Shamrock, M. (1995). *Orff Schulwerk: Brief History, Description, and Issues in International Dispersal*. American Orff-Schulwerk Association.
- Wang, C., & Sogin, D. W. (2013). Orff-Schulwerk research: Where are we? In C. C. Wang & D. G. Springer (Eds.), *Orff Schulwerk: Reflections and Directions*. I A Pubns.
- Yi, S., & Kim, K. (2023). Exploring Possibilities and Approaches for Utilizing SYNCROOM in Online Practical Music Classes. *Korean Journal of Research in Music Education*, 52(3), 53-74.